

Tandsköterskan

T

Nr. 4

2024

Aktuellt

Kartläggning av tandsköterske- yrket i Norden

Profilen

Från
Bratislava
till Boden

Medlemstidning för Svenska
Tandsköterskeförbundet

God Jul & ett Gott Nytt År önskar vi dig!

Och vi har själva en liten önskan...

S nart är året slut och ett nytt spännande år tar vid. Det är en tid för reflektion, där vi lämnar bakom oss allt vi har åstadkommit och blickar framåt mot de möjligheter som väntar. Just nu pågår en intensiv summering av våra insatser under året – och jag kan stolt konstatera att vi har mycket att fira!

Dentalbranschen är verkligen inne i en spännande fas nu. Vi har seriösa diskussioner med utredare om Yrkesskyddad titel, vi har pratat om det länge, men närmare än så här har vi aldrig varit. Och om det blir av, vad händer då? Läs mer om det på sidan **18**.

Vi har under året lanserat en ny hemsida, som inte bara är en modern plattform för vår verksamhet, utan även en plats för kunskap och inspiration. Dessutom har vi gett ut en ny digital tidning som kommer att fungera som ett viktigt komplement till våra övriga kanaler.

Vi tackar för alla fina samtal med olika aktörer inom tandvården, vi är inte alltid överens men vi är överens om att vi inte är det. De flesta arbetsgivare har sina mål, men har verkligen lyssnat till tandsköterskornas yrkesförbunds synpunkter och våra mål och ser värdet av att vi har en rak ståndpunkt.

Vi bedömer att vi tillsammans med dessa aktörer kan göra framtidens tandvård!

I år önskar vi i styrelsen en julklapp av er, Sveriges tandsköterskor:

Vi vill lära känna er och era behov och önskemål bättre. Vad vill ni ha ut av medlemskapet i Svens-

ka tandsköterskeförbundet? Vad krävs för att vi ska bli ännu fler medlemmar och ännu starkare som yrkesgrupp?

Idag gör vi mycket, som exempelvis:

- Vi anordnar konferenser och kurser.
- Vi representerar gentemot andra yrkesgrupper och myndigheter.
- Vi ger ut Tidningen tandsköterskan (4 nr/år) och Nyhetsbrev (6 nr/år).
- Vi startar aktiviteter och nätverk över hela vårt land.
- Vi håller på med en kurskatalog över kurser och utbildningar för oss Tandsköterskor.

Är det något mer ni tycker vi borde göra eller något vi borde göra annorlunda? Svara gärna på några korta frågor, du kan vara helt anonym.

[Till frågeformuläret ↗](#)

Vi ser fram emot att se er på vår kommande konferens, där vi kan dela våra idéer och visioner för det nya året.

God Jul och ett riktigt Gott Nytt År!

– Tina Hilding, förbundsordförande Svenska Tandsköterskeförbundet, STF

I detta nummer av Tandsköterskan

DIGITAL TIDNING

Detta är en digital tidning där du kan trycka dig vidare för mer information genom länkar via ikoner, annonser och bilder. Tryck på önskat avsnitt för att länkas direkt till rätt sida.

För övrigt:

TÄNK PÅ

Ju fler medlemmar vi blir, desto bättre förändringar kan vi åstadkomma. Tack för att du är medlem.

www.svetf.se

VÄLKOMMEN

Välkommen till nästa års stora happening, tillsammans med tandsköterskor från hela landet.

[Yrkeskonferensen 2025, i Stockholm](#)

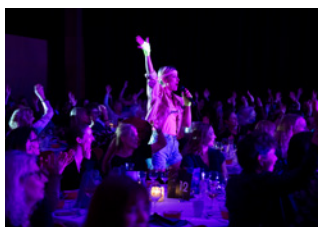
ANSÖK

Visa på din erfarenhet och kompetens genom att certifiera dig som tandsköterska.

Sidan 6

Tandsköterskeyrket i Norden

Sidan 11

Inte långt kvar till Yrkeskonferansen!

Sidan 14

Profilen Från Bratislava till Boden

Sidan 18

Studie om hälsofrämjande arbetsmiljö

Sidan 18

Vad händer om tandsköterska blir en Yrkesskyddad titel?

Sidan 20

Upptäckten av välfärdsbrott inom tandvården ökar

Sidan 24

Till sist med Jezzica Ekstedt

Tandsköterskan

Nr. 4 2024

Ansvarig utgivare:
Tina Hilding

Produktion:
Content Avenue AB
0733-282929,
www.contentavenue.se

Redaktör:
Carina Lagerlöf,
Content Avenue AB

E-post:
redaktion@contentavenue.se

Skribenter:
Carina Lagerlöf,
STF

Layout:
Gudni Olafsson, GO Grafik AB

Annonsbokning:
annons@contentavenue.se

Annonsmaterial:
annons@contentavenue.se

Materialkontakt:
Dan Wallander,
dan.wallander@contentavenue.se
Tel: 0733-282929

content avenue
DIFFERENCE BY KNOWLEDGE

Medlemstidning för Svenska
Tandsköterskeförbundet

Hur ser tandsköterskeyrket ut i övriga Norden – och hur skiljer sig utbildningarna åt?

Tandklinikassistent, Närvårdare, Tandhelsesekretær, Tanntæknir är några av benämningarna för motsvarighet till tandsköterska i våra närmaste grannländer. Hur är det att utbilda sig och arbeta som tandsköterska i Danmark, Norge, Finland och på Island? Vad är annorlunda och vad är samma som i Sverige? I vilka länder är det ett legitimerat yrke och har man samma uppgifter?

Island

Benämning:

Tanntæknir, (inte samma som tandtekniker).
Tandtekniker på Island kallas för "tannsmiður".

Certifikat:

På Island behöver tandsköterskor ha en legitimation för att kunna arbeta inom yrket. Om du är utbildad utanför Island (och EU) kan du behöva ansöka om att få din utbildning och dina yrkeskvalifikationer godkända av de isländska myndigheterna, i första hand isländska tandvårdsmyndigheten.

Utbildning:

Det finns endast en skola som bedriver utbildning för tandsköterskor, det är Fjölbautaskólinn við Ármúla i Reykjavík.

Den genomsnittliga studietiden är tre år. Fyra

terminers akademiska studier i en grundskola följs av två terminers arbetsplatsträning med visst akademiskt engagemang vid fakulteten för odontologi vid Islands universitet.

Eleven måste ha genomgått grundskolan med godkända resultat och ha fyllt 18 år när de påbörjar sin utbildning. Tolv studenter antas varje höst.

Studenterna är till största delen kvinnor, det finns bara två män som har avslutat denna utbildning på Island som startade 1992. Totalt har 345 personer avslutat studierna.

Att arbeta på Island

Det finns alltid ett behov av utbildade tandsköterskor på Island och det är normalt inga problem med att få jobb. På Island finns det bara privata tandläkarmottagningar, men tandsköterskor arbetar även med tandimporterande företag och som försäljningsassistenter av dentalutrustning.

Danmark

Vi har pratat med Malene Løvbjerg, Tandklinikassistent. TR. Repræsentant for tandklinikassistenterne i HK Kommunal, Nyborg kommunale tandpleje

Benämning av yrket:

Tandklinikassistent

Certifikat:

Tandsköterska är inte ett legitimerat yrke i Danmark. Det innebär att yrket inte är skyddat enligt lag och det krävs ingen statlig legitimation för att arbeta som tandsköterska i Danmark.

Utbildning:

Utbildningen till klinikassistent i Danmark är en yrkesutbildning som kombinerar praktik och teori. Antagningskravet är avslutad grundskola med årskurs 2. Kommer du direkt från grundskolan ska du börja på grundkurs 1 (6 månader) där du introduceras till tandklinikassistent, frisör med mera. Det fungerar som en lärlingsutbildning, där en stor del av tiden tillbringas på en tandklinik som praktikplats.

Kommer du inte direkt från grundskolan börjar du på grundkurs 2 (6 månader i skolan). Därefter lär du dig på privat eller kommunal klinik i 2 ½ år och är i skolan 2 x 6 veckor, och har valbara 2-4 veckor. I slutändan har du ett gesällprov.

I Danmark kan du utbilda dig på tandläkar skolan i Köpenhamn, eller på yrkesskolorna i Aalborg, Herning, Aarhus, Esbjerg, Kolding, Åbenrå, Kolding, Næstved, Odense eller Köpenhamn.

Hur är det att jobba i Danmark?

Det finns en stor grad av delegering, men det beror på tandläkaren. Hen väljer helt vad som delegeras. Tandklinikassistenten kan därför

ha en hel del patientuppgifter, men om det kommer en ny chef är det inte säkert att de kommer att behållas.

Uppgifter som delegeras inkluderar:

Hälsobedömningar 0-21 år, Första besöket, Anpassningar, Profylax/instruktioner, Screening tandvård, Undervisa skolor och äldreboenden, Fluorborstar, Röntgen, Avtryck, Framtandsplast, Tillräckliga fyllningar i mjölkttänder, Fasslipning, Tandrengöringar, Lackering, Kontrollera utbrott

Vilka utmaningar finns?

Det är brist på elever. Alla kliniker som vill anställa studenter kan inte få, dessutom är det för få kommunala kliniker som tar emot studenter. En stor utmaning på arbetsplatsen är att tandklinikassistenterna inte är garanterade sina arbetsuppgifter. Det är också svårt att rekrytera kompetenta tandklinikassistenterna och studenter. Skolorna berättar att det finns många elever med diagnoser och andra särskilda behov.

ANNA HAR ARBETAT I DANMARK

Anna Varga har arbetat i Danmark som klinikassistent, i totalt 13 år. Hon var först anställd på en allmän klinik i Köpenhamn och sedan på en implantat-klinik där, den enligt Anna, mest välrenommerade kirurgen i hela Danmark arbetade. Anna som även har varit anställd på kirurgi på Tandläkarhögskolan i Malmö och arbetat på svensk klinik i Dubai uppskattar den tydliga hierarkin i Danmark.

– Det är uppenbart med vem som är chef, det är nog den största skillnaden. Annars är arbetsuppgifterna väldigt detsamma. Tandsköterskan har samma status som i Sverige, men lönen är mycket bättre i Danmark. En heltid i Danmark är dessutom 37 timmar och när jag arbetade hade jag fredagar ledigt, så jag arbetade bara 30 timmar i veckan, men hade ändå en bättre lön än en heltid i Sverige.

Norge

Vi har pratat med Laila Aas på Tannhelsesekretærenes Forbund i Norge.

Benämning:

Tandhelsesekretær

Certifikat:

I Norge är tandsköterska numera ett legitimerat yrke. I Norge finns det elva gymnasieskolor som erbjuder tre-årig utbildning som Tannhelsesekretær. Dessutom har Norge privata aktörer som erbjuder kurser och vuxenutbildningar. Dessa kurser kostar cirka 30 000 NOK och du måste ha den studiekompetens som krävs innan du kan börja.

Om man har svensk utbildning måste man ansöka för att få legitimation. Man skickar in all sin information om sina utbildningar, vad man har haft för kurslitteratur och så vidare. Det tar sedan cirka tre månader innan man får svar på om man behöver komplettera med något. Ansökan kostar 1800 NOK.

Utbildning:

Det är tre års utbildning, plus praktik och man kan läsa från andra året på gymnasiet. Skolan hjälper till att finna praktikplats.

Arbetsuppgifter:

Arbetsuppgifter är typ samma som en tandsköterska har i Sverige, men det är inte lika mycket delegerade uppgifter. Man får bedöva när man har fått den utbildning som krävs och det finns extra kurser att gå för att få rätt kompetens. Tannhelsesekretærenes Förbund erbjuder exempelvis utbildning inom detta.

En annan skillnad är att det endast är tandhygienister i Norge som gör profylax.

”

I Norge arbetar man vanligtvis 8-15.30 och har betald lunch under 30 minuter. En heltid är 37,5 timmar vecka.

— LYDIAH HELSIE (NORGE)

HUR ÄR DET ATT JOBBA I NORGE?

Lydiah Helsie studerade till tandsköterska i Sverige, men på grund av familjeskäl flyttade hon till Norge när det var dags att börja arbeta. Hon arbetar på en offentlig klinik, cirka två timmar nordväst om Oslo, Brumndal tandklinik.

Lydiah säger att en stor skillnad är arbetstider.

– I Norge arbetar man vanligtvis 8-15.30 och har betald lunch under 30 minuter. En heltid är 37,5 timmar vecka.

Hennes norska är inte helt bra än, men det fungerar rätt bra med svenskan i Norge.

– De äldre kan svenska bra, de har sett svensk TV, men de unga som har inte gjort det på samma sätt har svårare för dem. Men det finns många dialekter i Norge, så det kan vara svårt.

Finland

Vi har pratat med Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården, Valvira, Emma Liimatta, Överinspektör.

Benämning:

Närvårdare.

Certifikat:

I Finland fanns tidigare Tandvårdare, men numera finns det en närvårdarutbildning med kompetensområde för munhälsovård.

Valvira ansvarar för att ge behörigheter till alla yrkesutbildningar inom social- och hälsovården. En behörighet är kopplad till den examen eller utbildning som man har när den utfärdas och kan inte ändras, även om utbildningen senare uppdateras. Detta innebär att personer som har genomfört en äldre utbildning, som tandvårdare, inte längre kan registreras på grund av en lagändring, även om det nu finns en ny utbildning för närvårdare.

Man kan fortfarande arbeta som tandvårdare i Finland utan Valvira's registrering om man har tillräcklig utbildning, erfarenhet och yrkesskicklighet, vilket är upp till arbetsgivarens bedömning. De kan dock inte använda den skyddade yrkestitel Närvårdare. Lönesättning- en är individuell oavsett titel.

Utbildning:

Yrkesskolor i Finland arrangerar närvårdarutbildning, den är cirka två år. För att specialisera sig till tandvårdare kan man komplettera med kurs inom Munhälsa.

Om man flyttar dit, hur fungerar det?

Personer som studerat i Sverige måste söka dispens för legitimation i Finland eftersom de inte är närvårdare till grunden.

Hur är det att jobba i Finland?

I Sverige får en tandsköterska mer befogenheter än i Finland. Här är det tandläkaren som tar alla Bitewing bilder och lägger all bedövning. Tandskötaren får ta OPG. Arbetstiden är också något kortare, en heltid i Finland är (38,5 h/v) timmar.

Kvalitetsuppföljning ett krav i Finland:

Det finns ett krav på att alla närvårdare, sjuksköterskor eller tandskötare ska avlägga ett prov med avancerad sjukvårdskunskap. För oss tandskötare har provet inriktning på tandvård.

JANNIKE ARBETAR SOM TANDSKÖTERSKA PÅ ÅLAND

Jannike Mörn är född och uppvuxen på Åland. Hon utbildade sig till tandsköterska på 80-talet och sedan 15 år tillbaka driver hon en egen tandsköterskepool i Mariehamn på Åland. Det innebär att hon besöker alla kliniker på ön när de behöver vikarier. Det innebär att Jannike får arbeta med all typ av tandvård, hon jobbar exempelvis mycket med en käkkirurg som kommer från Åbo varannan vecka.

– Den stora skillnaden mot Sverige är annars att man inte delegerar så mycket. Jag märker det när jag åker till Sverige på kurser, att tandsköterskorna där verkar ha mycket mer ansvar, säger Jannike.

– Kanske beror det på att Finland är mer hierarkiskt, men jag tycker att de unga borde försöka ta för sig mer, men eftersom de inte har lika mycket praktik i bagaget när de börjar upplever jag att de inte kan så mycket som de borde.

”

Det är brist på elever. Alla kliniker som vill anställa studenter kan inte få, dessutom är det för få kommunala kliniker som tar emot studenter.

— MALENE LØVBJERG (DANMARK)

PROJEKT FÖR ETT NORDISKT SAMARBETE

Under många år fanns det ett samarbete mellan de olika Tandsköterskeförbunden i Sverige, Danmark och Norge. Målet för samarbetet var framför allt för att få fram gemensamma läroplaner för de nordiska länderna och höja statusen på tandsköterskeyrket. Exempelvis

kämpade man i Norge på 90-talet för att tandsköterska skulle bli auktoriserad hälsopersonal på lika villkor med tandläkare och tandhygienister och 2002 fick Norge en ny hälsopersonal och tandsköterskan fick sin auktorisation. Det hölls därefter flera möten med Sverige för att påverka myndigheten att följa Norge. Projektet var en del av Nordplus och var ett EU-projekt

som har ett slut 2025. I september sågs de olika länderna i Göteborg för att återigen starta upp samarbetet. Nästa fysiska möte blir i Danmark den 10 september 2025, sedan i Norge 2026 och i Sverige 2027. Mellan de fysiska träffarna kommer det att ske samarbete via Teams under månaderna mars och november.

[LÄS MER OM NORDPLUS](#)

Vill du arbeta hos
Praktikertjänst?
Klicka här!

Bli en del av något större!

Vi är Sveriges största vårdkooperativ.
Vi söker ständigt fler engagerade personer
som vill bidra till en långsiktigt hållbar vård
i hela Sverige.

Är det dig vi söker?

 PRAKTIKERTJÄNST

Ida Kjos är en hyllad föreläsare som tar med sina åhörare på en spännande resa.

Tandsköterskornas Yrkeskonferens – nu är det inte långt kvar!

I februari är det dags igen för den årliga yrkeskonferensen för dig som tandsköterska! Det händer mycket inom tandvården och vi ser verkligen fram emot att träffas och förhoppningsvis tillsammans med dig ta del av all ny kunskap och alla nyheter.

Jättekul att intresset är så stort bland våra tandsköterskor i landet, många har redan anmält sig, men det finns fortfarande möjlighet att göra det om du inte hunnit. **Anmälan stänger den 23:e januari.**

Intresset från leverantörer som vill ställa ut är också fantastisk och

utställningsytorna är fullbokade. Att prata med dentalbranschens leverantörer vet vi är värt mycket.

Ett välfyllt program i två dagar
2025 års program är till stora delar framtaget med hänsyn till de önskemål om ämnen och områden som kom fram i utvärderingen

2024. Det är utformat för att det ska vara intressant för alla, oavsett var i landet man arbetar eller inom vilket område.

Vi har delat in det i olika fokusområden. Inom "AI och Ny Teknik", får vi höra om hur hälsodata ska bli tillgänglig för alla inom vården, vilka för- och nackdelar det finns med AI på en klinik och hur tekniskt avancerat det faktiskt är möjligt att arbeta på en klinik.

I området "NPF och Särskilda behov" fokuserar vi på de svårt sjuka patienterna, de geriatriska patienterna och de med NPF diagnoser. Hur är det att jobba med dem som tandsköterska? Tandläkarskräck är inget nytt, men få har forskat på ämnet. Hur behandlar man patienter med svår tandläkarskräck? Och hur kan de bli hjälpta?

Barn och unga dricker mer läsk och energidrycker, vilket får följden att erosionskador på tänderna ökar. Ett nytt nationellt erosionsindex har tagits fram för att kunna bedöma skadorna enhetligt och vi

kommer få lära oss hur det fungerar och hur det ska användas.

Fokus på bättre arbetsmiljö

Fredagen fokuseras i mångt och mycket på hur man skapar en bättre arbetsmiljö inom tandvården. Om personalen som behandlar mår bra i kropp och själ får patienterna ett bättre bemötande och även bättre tandvård. Två ergonomispecialister kommer att, genom både teori och praktik, lära ut hur man kan förbättra sitt fysiska mående, med hjälp av rätt ergonomi.

Givetvis får vi även en uppdatering inom hygien och förrådshandling, ett ämne som alltid är aktuellt.

Boosta dig med Ida Kjos!

Avslutningsvis kommer den fantastiska och hyllade inspirationsföreläsaren Ida Kjos att visa oss hur vi kan leva modigare och mer till fullo. Det vill du inte missa!

[Till anmälan](#)

Välkommen till 2025 års

Yrkeskonferens

Konferensavgift:

Medlemmar: Early-Bird 5 700 kr till och med 30 november. Därefter 6 300 kr.
Ej medlemmar: Early-Bird 6 800 kr till och med 30 november. Därefter 7 400 kr.

Kursavgiften inkluderar samtliga måltider, fika, konferensmiddag och föreläsningar.
Moms tillkommer.

Anmälan:

Du anmäler dig senast 30 november 2024 för Early-Bird via konferensens hemsida:
svetf.se/anmalan

Det finns även möjlighet för klinikansvarig att boka för hela kliniken.

Frågor om konferensen, kontakta Svenska Tandsköterskeförbundet,
Dan Wallander, yrkeskonferensen@contentavenue.se

STF har bokat upp rum på Clarion Hotel Sign.
Deltagare bokar själva hotellrum men STF säkerställer att rum är lediga för YK:s deltagare.
Mer information om bokning av hotellrum hittar du på konferensens hemsida.

svetf.se/boende

PROGRAM

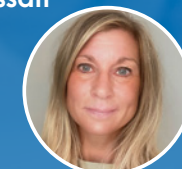
Torsdag 6 februari 2025

- 08.30 – 09.00 **Registrering**
- 09.00 – 09.15 **Öppning och inledning med Tina Hilding och Hans Sandberg**
- 09.15 – 09.50 **Hur hälsodatan bli tillgänglig för hela vårdkedjan**
Michel Silvestri
- 09.55 – 10.30 **Innovationskliniken IDUN presenterar sitt moderna arbetssätt**
Maria Hägg, Freya Johansson och Johanna Ögren
- 10.30 – 11.15 **FIKA & UTSTÄLLNING**
- 11.15 – 11.50 **Hur digitalisering och AI omformar tandvårdsbranschen**
Peder Remman, Sofia Sognefur
- 11.50 – 12.30 **Att arbeta med svårt sjuka patienter – inte bara munvård**
Therese Wendin
- 12.30 – 13.45 **LUNCH & UTSTÄLLNING**
- 13.45 – 14.20 **Att arbeta med Geriatriska patienter – den äldre munnen**
Therese Wendin
- 14.24 – 15.00 **Vad innebär NPF Diagnoser och hur arbetar tandvården med denna patientgrupp**
Pia Gabre
- 15.00 – 15.30 **FIKA & UTSTÄLLNING**
- 15.30 – 16.20 **Nytt nationellt Erosionsindex. Hur fungerar det?**
Carl-Fredrik Arnelund
- 16.20 – 16.30 **Avrundning med Hans Sandberg**
- 16.30 – 16.45 **GULDSPONSOR-presentation/aktivitet**
- 19.00 **DRINK & MIDDAG**

Fredag 7 februari 2025

- 09.00 – 09.05 **Inledning**
Hans Sandberg
- 09.05 – 09.55 **Rädsla för tandvård ger sämre tandhälsa. Hur kan man behandla det?**
Robert Schibbye
- 10.00 – 10.30 **Hur man kan skapa bättre arbetsmiljö inom tandvården**
Charlotte Wählin
- 10.30 – 11.00 **FIKA**
- 11.00 – 12.30 **Ergonomi – Teori & Praktik**
Helena Wall och Rebecca Ullholm
- 12.30 – 13.30 **LUNCH MED KAFFE**
- 13.30 – 14.05 **Förrådshantering inom tandvård**
Linnea Nilsson, Therese Saurow
- 14.10 – 15.00 **Mod att förändra**
Ida Kjos
- 15.00 – 15:15 **Avslutning med Hans Sandberg och Tina Hilding**

Sandra Mattsson Friebertová

Från Bratislava till Boden

Sandra Mattsson Friebertová, är ny enhetschef på Folktandvården i Boden. Hennes fascinerande bakgrund börjar i Bratislava, där hon växte upp och utbildade sig till tandsköterska. Karriären fortsatte i Prag innan hon för åtta år sedan tog steget att flytta till Boden. Och Sandra är fullt på det klara med vilka mål hon har med sitt yrkesliv, oavsett var i världen hon bor.

– Jag är tacksam för att Region Norrbotten har trott på mig och gett mig så fina möjligheter. Men jag har många fler drömmar jag vill uppnå. Jag är långt ifrån nöjd, säger hon och skrattar.

TEXT: CARINA LAGERLÖF FOTO: PRIVAT

RISKFaktorER OCH INDIKATORER FÖR Karies Hos FÖRSKOLEBARN

En avhandling har visat att närvaron av mutans streptokocker vid 1 års ålder är kopplad till en ökad risk för karies vid 3 och 6 års ålder.

I samband med detta identifierades flera miljöfaktorer vid 1 års ålder som är associerade med förekomsten av dessa bakterier. Dessa

inkluderar bland annat att ha syskon med karies samt konsumtion av drycker som inte är vatten mellan måltiderna.

Notis

Sandra reser gärna, här är hon i Liverpool på fotbollsmatch och hejar på en tjeckisk spelare.

Tre gånger per år försöker Sandra resa till Tjeckien för att träffa vänner och leva storstadsliv.

Att komma till Sverige utan att kunna ett ord svenska, börja jobba som tandsköterska och inom loppet av sju år bli enhetschef och dessutom inte vara mer än 34 år, kan man inte låta bli att bli imponerad av. Men Sandra själv tycker inte att det är så märkvärdigt, hon har alltid vetat vad hon vill, ända sedan hon var liten.

1990 föddes Sandra i Bratislava, då det fortfarande var en del av forna Tjeckoslovakien. Hon är yngst av två systrar och är uppvuxen mitt i staden. Redan vid ung ålder visste Sandra att hon ville jobba med tandvård på något sätt. En kvinnlig släkting var käckkirurg och hon minns att det ansågs som väldigt imponerande att en kvinna arbetade med ett så typiskt manligt yrke. Att gå till tandläkaren var dessutom något hon tyckte om att göra, det var inspirerande att se hur de kunde hjälpa människor.

Anledningen till att det blev just tandsköterska var att det startades en helt ny utbildning i hennes hemstad. Tidigare hade tandläkarna utbildat sköterskor på klinikerna. Den nya utbildningen som var på fyra år, var yrkesinriktad och en blandning av svenskt gymnasium och den svenska tandsköterskeutbildningen. Man har mycket praktik på skolan och många timmar teori, det är en gedigen utbildning.

Storstäder lockar

Egentligen hade hon planer på att läsa vidare till tandläkare, men eftersom behovet av utbildade tandsköterskor var så stort i det nuvarande Slovakien fick hon jobb direkt efter utbildningen på en privat klinik i Bratislava. Där var hon i cirka ett och ett halvt år innan hon flyttade till Prag.

Sandra älskar storstäder. Det är något med att kunna vara anonym, pulsen och tillgången till

shopping som tilltalar henne. I Prag fick hon jobb på en stor välnummerad klinik.

– Där fanns det gott om resurser och man utförde alla typer av behandlingar som ingår inom tandvård. På så sätt fick jag värdefull erfarenhet av alla specialtområdena jag hade studerat på skolan.

Förutom själva tandvården har hon fallenhet för planering, hon är duktig på siffror och har stora ambitioner att utvecklas. Det ledde till att hon relativt snart blev erbjuden jobbet som avdelningschef på kliniken. Hon stortrivdes med det ansvaret och trots att hon bara var 23 år lyckades hon bra och fick ett respektfullt bemötande från sina kollegor.

Planen var att fortsätta jobba med liknande uppgifter, men kanske i någon annan storstad i världen, som exempelvis New York eller Rom. Men efter att ha haft rollen i tre år, träffade hon

Mitt slovakiska temperament uppfattades som att jag var arg, men jag ville ju bara diskutera. Att vara lagom är inget för mig. Jag hatar ordet lagom!

— SANDRA MATTSSON FRIEBERTOVA

sin blivande man, Rikard, från Boden, som var och besökte sin bror i Prag. Och på den vägen är det, det var så storstadstjejen hamnade i en liten stad i norra Sverige...

Tycker inte om att vara lagom

Att flytta till Boden var så klart en stor omställning. Sandra kom dit i mars 2016, men hon hade varit där och hälsat på några gånger innan, så allt var inte helt nytt.

– Det är ändå skillnad när man väl flyttar för gott, allt blir mer definitivt. Jag gillar ju mode, fart och fläkt och att kunna försvinna i mängden, så det är en stor skillnad att bo på en liten ort.

Hon säger att hon har hittat sitt eget sätt att vara, att hon har byggt sin egen identitet i Norrbotten nu. Men det är inte alltid lätt att flytta till ett annat land och inte behärska språket. Det gör att man ofta tappar lite av sig själv, det är svårt att skämta och Sandra upplevde att hennes sätt att kommunicera kunde missförstås.

– Mitt slovakiska temperament uppfattades som att jag var arg, men jag ville ju bara diskutera. Att vara lagom är inget för mig, skrattar Sandra. Jag hatar ordet lagom!

– Och alla i Boden älskar natur, det gör jag med, men jag behöver den inte hela tiden. Jag ses nog som lite annorlunda, men jag är stolt över det och har inget emot att jag inte är en typisk norrbottentjej.

Målmedveten och självständig

En månad efter hon kom till Sverige fick hon jobb på Folkvandvården, Gammelstad i Luleå.

– Då tandsköterska inte är ett legitimerat yrke i Sverige kunde jag snabbt komma i gång att arbeta med den utbildning och erfarenhet jag

hade med mig. Jag behövde komplettera kurser med bedövning och lagningar, det gör man inte i Tjeckien. Men eftersom jag hade varit på en så stor klinik i Prag och fått pröva på allt, såg min nya arbetsgivare potential i mig.

För att Sandra skulle lära sig språket fortare pratade personalen mest svenska med henne. De tog till engelska endast i nödfall.

– Det är både bra och dåligt att alla i Sverige kan bra engelska. Men hemma hos mig pratar vi bara svenska numera.

Att bo i Boden, men arbeta i Luleå visade sig vara ett bra drag. Sandras man driver två restauranger i Boden och är en välkänd profil. Hon ville inte bli sedd som enbart någons sambo och därför var det bättre att arbeta i Luleå, där hon kunde vara bara Sandra, och inte ihopkopplad med någon.

Bestämd och målinriktad som hon är, tog hon tidigt beslutet att flytten till Sverige, inte skulle sätta käppar i hjulet för hennes karriär. Hennes driv och vilja att arbeta hårt tror hon härstammar från hennes uppväxt i Slovakien och Tjeckien, där man inte har samma anställningstrygghet. Det gäller att jobba på och bevisa sin duglighet, annars kan man bli avskedad direkt. Viljan att utvecklas uppmärksammades och så småningom blev hon erbjuden jobb som koordinator på Folkvandvården i Luleå.

Har stora drömmar

Sedan hösten 2024 arbetar Sandra faktiskt i Boden, och det är som Enhetschef, precis som hon drömt om när hon kom till Sverige.

– Pusselbitarna har verkligen fallit på rätt plats nu. Jag trivs så bra med min nya roll och där jag är.

Hon säger att det är en fantastisk arbetsgrupp, med underbara kollegor och att det finns mycket utvecklingspotential. Stödet från chefskollegorna är också något hon uppskattar enormt.

– Det finns otroligt mycket att lära sig och det är så roligt! Jag är stolt över att jobba inom Regionen och jag vill att vi ska vara den mest attraktiva arbetsgivaren! Vi kan göra skillnad tillsammans.

En vision hon har är att Folkvandvården i Boden ska bli en stor och stabil klinik, en klinik det pratas om. Hon drömmer om att ansvariga från Stockholm ska komma dit och tittar på deras arbetssätt och att det ska vara många sökande och stor konkurrens till tjänsterna.

– Jag har alltid höga mål och vill bli en bra och trygg ledare som får andra att utvecklas. Jag vill att alla ska vara nöjda! Vågar jag säga att jag vill bli Regiondirektör utan att verka högfärdig?

Ja, det kan du allt säga Sandra. Du sa ju själv att du inte gillar ordet Lagom!

Sandra i Hagrids stol på en Harry Potter utställning i Wien.

Vad gör du...

...PÅ FRITIDEN?

På fritiden har jag lite svårt att veta vad jag vill. Jag är med min man och min hund Luna. Jag har testat lite olika aktiviteter som yoga och så, men inte hittat min rätta hobby än. Som sagt, gillar jag ju mode och shopping... Det kan vara svårt att hitta någon med samma intresse i Boden, men jag har hittat vänner, både från olika länder och Sverige. I början var det mest min sambos vänner, men nu har jag mina alldeles egna.

...3-4 GÅNGER PER ÅR?

Då reser jag hem till Prag och hälsar på och får utlopp för mitt storstadsbehov. Det blir en bra balans mot det lugnare livet i Boden.

...HELST INTE?

Jag vinterbadar inte, vattnet måste helst vara 30 grader för mig. Och jag är helst inte i tystnad, jag har alltid musik på.

Påminnelse om att medverka i tandvårdsstudie om hälsofrämjande arbetsmiljö

En forskargrupp bjuder in tandläkare, tandhygienister, tandsköterskor och chefer att medverka i en studie. De ska ha en anställning inom Folk tandvården (allmäntandvård och specialistvård) eller vara anställda vid en privat tandvårdsklinik. Målsättningen med forskningen är att bidra med kunskap som skapar en hälsofrämjande arbetsmiljö inom privat och offentlig tandvård.

I forskargruppen ingår tandläkare, tandhygienister och olika professioner, forskare med olika erfarenheter och från olika län. Forskningsledare för studien är professor Anneli Peolsson, Arbets- och miljömedicin, Region Östergötland. Specialisttandläkare, docent och forskningschef Pernilla Larsson Gran från Folk tandvården i Östergötland ingår i forskarteamet.

- I delstudie 1 studera vi tandvårdspersonals uppfattningar om sin hälsa, arbetsmiljö, arbetsmiljöarbete på arbetsplatsen och behov av insatser. Medverkan innebär att svara på en enkät (25 minuter). Studien pågår under 2024 och till och med sista maj 2025.
- I delstudie 2 intervjuar vi chefer om deras uppfattningar om arbetsmiljön, insatser och arbetsanpassningar som behövs för att skapa en hälsofrämjande och hållbar arbetsmiljö inom tandvården. Intervjustudien startar hösten 2024 och fortsätter under våren 2025.

Observera att studien är nationell. I enkäten frågar vi inte deltagare om regiontillhörighet eller arbetsplats. Det är enskilda anställda som svarar på enkäten.

Materialet analyseras och redovisas endast på gruppnivå och ingen koppling kan göras till enskild klinik, arbetsplats eller region/län.

Ni får gärna återkoppla och höra av er om ni har frågor om studien.

Forskningskoordinator, biträdande professor Charlotte Wählin, e-post: AMMtantvard@regionostergotland.se

Charlotte Wählin

[Läs mer om studien ↗](#)

Att införa en yrkesskyddad titel för tandsköterskor är ett viktigt steg för att stärka professionen, öka patientsäkerheten och förbättra tandvårdens kvalitet. Genom en formell erkänd yrkesroll säkerställs det att tandsköterskan som yrkesgrupp får det stöd och den respekt hon förtjänar. Om det blir verklighet innebär det att alla tandsköterskors utbildningar och erfarenheter måste valideras. Hur kan det gå till och vad skulle det komma att innebära för dig?

Vad händer om tandsköterska blir en Yrkes-skyddad titel?

Att ha en skyddad titel, tandsköterska, innebär att endast de som genomgått adekvat utbildning och uppfyller specifika krav får kalla sig Tandsköterska.

För att vara så förberedda som möjligt för ett sådant här scenario har vi i STF försett oss med information från olika instanser. Bland annat har vi tagit del av hur detta arbete har fungerat för undersköterskorna som fick sin titel för ett drygt år sedan.

Vad krävs?

- Att ha en formell utbildning motsvarande 325 YH-poäng. Examinensbevis finns.
- Icke formell utbildning, till exempel en internutbildning och kortkurser. Här gäller det att samlas in alla intyg.
- Informell utbildning med inskaffad erfarenhet på arbetsplats. Här kan arbetsgivaren göra en stor

insats för sina anställda och för verksamhetens insamlande av total kompetens på kliniken. Arbetsgivaren intygar att medarbetaren har kunskap och förståelse för delegerad uppgift.

Vad innebär validering?

Validering ska ses som ett verktyg för att lösa kompetensbrist och en vinst för både individ och samhälle då det innebär förkortad studietid och en samhällsekonomisk vinst. Valideringen innebär att man dokumenterar det totala kunnandet de yrkesverksamma har och om vilka kompetenser de besitter. Finns det eventuella kompetensluckor, och finns det möjligheter till kompetensutveckling? Dessa kan inhämtas för individen på olika sätt, exempelvis på arbetsplatsen, via flexkurs eller vid andra kurstillfällen.

Behovet att ställa om finns hos alla, både arbetsgivare och arbetstagare. Validering kan bidra till att arbetsgivare snabbare hittar

Behovet att ställa om finns hos alla, både arbetsgivare och arbetstagare.

personal med rätt kompetens att rekrytera samtidigt som arbetstagare får sina erfarenheter och kunskaper erkända.

Valideringens moment enligt Valideringsförordningen

1) En fördjupad kartläggning av personens tidigare lärande för att synliggöra och dokumentera kunnandet på ett sådant sätt att det går att bedöma mot den kvalifikation eller del av en kvalifikation som valideringen avser.

2) En bedömning av om personens kunnande motsvarar kvalifikationen eller del av kvalifikationen

Om personens kunnande bedöms motsvara den kvalifikation, eller del av en kvalifikation, som valideringen avser, ska ett betyg eller intyg utfärdas som styrker detta. Bedömningen ska göras av en person som har ämnes- eller yrkeskompetens

inom området för det kunnande som ska bedömas. Det är också viktigt att bedömningen görs med relevanta och tillförlitliga metoder. Ett arbetsgivarintyg måste finnas och en detaljerad beskrivning över vad man har jobbat med. Alla som vill kan få validera.

I självskattningen ser individen vad den har med sig och vad det är som behöver kompletteras.

VILL DU VETA OCH LÄRA DIG MER OM ÄMNET?

I så fall finns det en ny Valideringskurs som MYH har tagit fram. Det är en digital kurs för personal och även för yrkesverksamma som kan komma att utföra en validering.

Ny webbutbildning i validering med breda målgrupper
– Myndigheten för yrkeshögskolan

[Till kursen ↗](#)

Frågor

Vad kan jag som tandsköterska göra redan nu?

Se till att ha examensbevis, betyg och intyg för alla genomgångna kurser, arbetsgivarintyg i ordning och gärna redan inskannade och redo för att skickas in inför en eventuell validering.

Vad händer om jag inte blir godkänd?

Efter validering sker en bedömning om det finns behov av kompletterande dokumentering. Då föreslås en individuell kurskompetens som kan utföras på ett lämpligt sätt för arbetsplatsen och dig som medarbetare.

Vad kan arbetsgivarna göra?

Varje personalansvarig kan stödja medarbetarens arbete att insamla all dokumentation och validera allt, det vill säga icke formell kompetens, som exempelvis internkurser med mera och informell kompetens, det vill säga arbetsuppgifter som redan utförs, men det saknas ett intyg för.

Upptäckten av välfärdsbrott inom tandvården ökar

Tandvården är ett verksamhetsområde som är extra utsatt för välfärdsbrottlighet, enligt en ny rapport från Socialstyrelsen. Regioner och kommuner efterfrågar mer praktiskt stöd från statliga myndigheter i arbetet mot denna typ av brott.

Socialstyrelsens rapport har man kartlagt och analyserat kommunernas och regionernas arbete mot välfärdsbrottlighet i hälso- och sjukvården samt tandvården. Rapporten redovisar också vilka behov av stöd regioner och kommuner efterfrågar i sitt arbete mot välfärdsbrottlighet.

– Regionerna hittar mer avancerade brottsupplägg än tidigare, menar Johan Lantto, utredare på Socialstyrelsen.

Regionerna beskriver den regionalt finansierade tandvården som generellt drabbad av överbehandling och felfakturering. Framför allt handlar det om tandvård som ges till personer med omfattande vårdinsatser, långvarig sjukdom eller funktionsnedsättning. Regionerna rapporterar bland annat om personer i livets slutskede som ändå fått omfattande tandvårdsinsatser.

Sveriges Kommuner och Regioner ger även andra exempel på brott, som att man debiterar avlidna, debiterar personer som aldrig kommit till tandvården, man skickar felaktiga fakturor, dubbelfakturerar, både

till Försäkringskassan och regionerna, eller inte förmedlar korrekt information i journaler och informationen som redovisas till Försäkringskassan.

Behov av nationell samverkan

Socialstyrelsen har även undersökt vad kommuner och regioner behöver för stöd i arbetet mot välfärdsbrottlighet. Många vill se en ökad nationell samverkan mellan olika aktörer för att kunna upptäcka, förhindra och förebygga välfärdsbrottlighet.

– De efterfrågar praktiskt stöd från statliga myndigheter. Det kan handla om allt från att skapa kontaktvägar mellan olika aktörer, till utbildning, erfarenhetsutbyten och tips om arbetsmetoder, säger Johan Lantto.

För att underlätta arbetet mot välfärdsbrottlighet vill Socialstyrelsen samla kommuner, regioner och statliga myndigheter i ett forum för att dela kunskap mellan varandra och höja kunskapen om välfärdsbrottlighet inom hälso- och sjukvård samt tandvård. Det finns redan viss kunskap hos regionerna, kommunerna och de statliga myndigheterna och de bör tas tillvara och spridas vidare.

– Vårt förslag är att regeringen ger oss ett uppdrag att jobba med frågan, säger Johan Lantto.

Johan Lantto

I framkant med att motverka brott

Gunnel Håkansson

Region Stockholm har arbetat aktivt med att motverka välfärdsbrott och har kommit långt i sitt arbete, och delar gärna med sig av sina kunskaper och lärdomar.

– I större regioner som Stockholm finns det många olika vårdgivare och det är därför svårare att kontrollera, men å andra sidan finns det numera större resurser för att reducera fusket, menar Gunnel Håkansson, handläggare på Avdelningen för vård och omsorg på SKR.

Gunnel Håkansson har lång erfarenhet från arbete i regioner och besitter en kunskap om vad som görs för att förebygga välfärdsbrottslighet inom tandvården. Hon berättar att det finns olika initiativ där myndigheter samarbetar, vilket gjort att man kommit långt med kunskapsutbytet. Ett av initiativen är MUR – "Motståndskraft hos utbetalande och rättssvårdande myndigheter, mot missbruk och brott i välfärdsystemen" som startades av Försäkringskassan år 2019 för att intensifiera och utveckla arbetet mot välfärdsbrott. Idag deltar 25 myndigheter i nätverket, Försäkringskassan, Skatteverket, Arbetsförmedlingen, Ekobrottsmyndigheten, Sveriges kommuner och regioner (SKR), Region Stockholm och Inspektionen för vård och omsorg (IVO) har varit delaktiga i projektet.

– Välfärdsbrottslighet och felaktiga utbetalningar skadar inte bara samhället genom att skattemedel hamnar i fel fickor. Det undergräver också förtroendet för välfärdsystemet och i förlängningen skadar det alla medborgares vilja att göra rätt, säger Gunnel Håkansson.

Två heltidsanställda i Region Stockholm

I Region Stockholm arbetar övertandläkarna Anna Hägglund och Simon Linnér på Hälso- och sjukvårdsförvaltningen med Regionala tandvårdsstöden som huvudsaklig arbetsuppgift. Anna ansvarar för Barn och Ungdomstandvården och Simon för vuxentandvården till de med omfattande behov av vård- och omsorgsinsatser.

Det finns dock stora skillnader mellan den regionala barn- och vuxentandvården, då barntandvården kräver avtal med vårdgivare till skillnad mot vuxentandvården.

Inom barntandvården har man genom nya upparbetade rutiner kunnat säkerställa kvalitet

genom att granska vårdgivarna vid ansöknings-tillfället.

– Det ska vara höga trösklar för att komma in i regionen och få ett avtal, säger Anna Hägglund. – Men det är resurskrävande eftersom det idag finns cirka 350 avtal. Dock är det viktigt arbete för att kunna säkerställa säker vård för patienterna.

För att underlätta för andra regioner har Region Stockholm tagit fram en [vägledning](#) som finns på Lärorget.

– Den går väldigt rakt på sak och allt som står i den är beprövat av Region Stockholm. Alla mailadresser är aktuella och fungerar och om man följer hänvisningarna kommer man få resultat, säger Anna.

Till vägledningen ↗

Rekommendationen är att börja kontrollera systematiskt att nya och befintliga vårdgivare är, eller har:

- 1) Är anmälda till vårdgivarregistret hos Inspektionen för vård och omsorg.
- 2) Är anslutna till det statliga tandvårdsstödet hos Försäkringskassan.
- 3) Har anmält eller har tillstånd för intraoral sensor, panorama, CBCT hos Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM).
- 4) Har behandlare med giltiga legitimationer hos Socialstyrelsen, HOSP.
- 5) Är godkänd för F-skatt, Skatteverket (SKV).

Andra förutsättningar för vuxentandvården

Inom vuxentandvården finns inga krav på avtal, men vårdgivaren måste vara ansluten till det statliga stödet hos Försäkringskassan. Det finns 3300 olika behandlare inom vuxentandvården i Region Stockholm, vilket gör att det är svårare att kontrollera.

– Något vi har fokuserat på är att kontrollera att alla utövarare är legitimerade. Vi kontrollerar även löpande att klinikerna är anslutna till Försäkringskassan och vi avslutar de kliniker som inte är det, säger Simon Linnér.

Att samverka och se synergier är en viktig del till att regionen kommit långt i sitt arbete. Man har jobbat med en öppen grupp med representanter från olika myndigheter för att se vilka lagliga möjligheter det finns och hur de kan hjälpa varandra. En viktig fråga har varit att ta reda på vilken information myndigheterna kan se, och på så sätt har man kunnat pussla ihop en helhet.

– Vårdgivare har många olika patientgrupper, exempelvis inte bara barn, och gör man fel på ett ställe är det ofta vanligt att man gör fel på flera. Utnyttjar man bidrag hos vissa myndigheter kanske man också gör det hos andra, säger Simon.

Anna och Simon menar att hos många vårdgivare, finns en okunskap kring regelverk och som vårdgivare är man skyldig att känna till vilka regler som gäller. En annan viktig del är att jobba med digitalisering. Med många vårdgivare måste det finnas pålitliga digitala system och arbetsmetoder för att enklare kunna stoppa upp det som är fel. Och det ska också vara lätt att göra rätt.

– Eftersom resurserna ser olika ut i olika regioner, kanske man inte kan göra allt, men man kan åtminstone börja i liten skala, avslutar Simon.

i

Tips till kliniker och personal:

- Det är viktigt att man ska kunna känna sig trygg med att regionen har kontrollerat vårdgivarna.
- Ser man något som inte känns bra som personal, ta upp det med din chef, och eventuellt högre upp om det behövs.
- Att medarbetare lyfter problem på en klinik ses som en stor möjlighet för regionerna att få mer insikt och information.
- Ser man att det är felaktigt debiterad tandvård, då är det ofta en signal på annat.
- Stora kontantbetalningar från patienter kan vara en varningsklocka.
- Som tandsköterska kan man reagera på att man inte har fungerande hygienrutiner, att rutiner över lag inte sköts som det kan förväntas.
- Om kliniken har barntandvård och avtal med regionen, men hygien brister, då bör det anmälas till regionen. På SKR finns en lista med kontaktpersoner där det finns personer som har hand om detta.

Till anmälan ↗

SMÅTT & GOTT

TIPSA OSS OM SMÅTT OCH GOTT INOM TANDVÅRDENS VÄRLD. MEJLA TILL REDAKTION@CONTENTAVENUE.SE

STF är med i Referensgrupp för forskningsprojektet hälsofrämjande arbetsmiljö inom tandvården

SAMMANKALLANDE ÅR forskningskoordinator och biträdande professor Charlotte Wåhlin samt vårdadministratör Lena Lindgren, vid Arbets- och miljömedicin, Region Östergötland. Referensgruppen träffas 1-2 gånger per termin. Möten sker digitalt.

Syfte med referensgruppen

- Att ta del av hur olika tandvårdsorganisationer fungerar i praktiken
- Att diskutera arbetsmiljöfrågor som är aktuella och relevanta i den kliniska vardagen för tandläkare, tandhygienister, tandsköterskor samt chefer
- Att sprida information och rekrytera deltagare till forskning
- Att diskutera nya möjliga forskningsområden, vad är relevant och vad saknas

- Att få möjlighet att sprida relevant arbetsmiljöforskning till tandvårdsorganisationer

Följande har tackat ja till att medverka i referensgruppen:

Tina Hilding, tandsköterska, förbundsordförande, Svenska Tandsköterskeförbundet; **Lena Lindholm**, HR-konsult, Region Västernorrland, Regionledningsförvaltningen; **Pernilla Lindskog**, Arbetsmiljöstrateg, Kvalitetsavdelningen, Praktikertjänst; **Petra Johansson**, Leg tandläkare, Region Västerbotten; **Tilda Karlsson**, Leg Tandhygienist, folk tandvården Region Kalmar län.

Läs mer om den pågående forskningsstudien och vilka som ingår i forskargruppen: [LÄS MER](#)

Se seminariet om **"Ett bättre och mer träffsäkert förslag på ett förstärkt högkostnadsskydd"**

Privattandläkarna arrangerade den 4 december ett fullbokat seminarium i riksdagen. På seminariet framförde Privattandläkarna sin kritik mot utredningens förslag samt presenterade ett alternativt förslag på ett mer träffsäkert förstärkt högkostnadsskydd. Därefter följde en paneldiskussion med representanter för tandvårdens aktörer. Moderator vid seminariet var Sanna Rayman, chefredaktör på Altinet.

Värdar för seminariet var Christoffer Bergenblock, riksdagsledamot för Centerpartiet och Thomas Ragnarsson, Riksdagsledamot för Moderaterna.

[TILL SEMINARIET](#)

Tandläkare Utan Gränser söker volontärer för arbete i fält i Afrika och Asien.

Se våra aktuella projekt och ansök via vår hemsida!

www.tandlakareutangranser.se
volontar@tandlakareutangranser.se

TILL SIST

MED JEZZICA EKSTEDT

TANDSKÖTERSKA

iStock™
Credit: Zeffss1

GOD JUL ALLA SMÅ OCH STORA SYSTRAR!

Jag brukar vurma för alla små systrar som jag kallar dem. De som är alldeles nya och de som inte jobbat och samlat på sig en massa erfarenhet. I dag måste jag ändå tala om de stora systrarna. Vi som har en carver bakom örat och erfarenhet likvärdig en klok gammal uggle.

Vad får man egentligen när man får en tandsköterska med många år i sin rygsäck? Tänkte faktiskt på det häromdagen när jag assisterade vid en Opex. Jag märker själv att även om synen kan försämrav av ålder, så har ändå synfältet vidgats.

När jag började som tandsköterska, så var synfältet väldigt smalt. Typ tanden som behandlades smalt. Nu ser och registrerar jag om fötterna på patienten rör sig under operationen. Frågan kommer då om det går bra eller gör ont.

I munnen så ser jag tanden vi jobbar med, jag kämpar allt som oftast med tungan och ser de där små dropparna i gommen. De som snart bildar en liten pöl i svalget, som för patienten känns som de håller på att drunkna.

Jag vet oftast hur långt bak jag kan komma med sugen utan att väcka kväljningar till liv. Men ibland tänjer jag kanske lite väl på gränsen och får be om ursäkt. Jag tycker mig se om en patient blir lite blek om nosen och frågar om det går bra.

Jag har varit med om så många behandlingar att jag vågar föreslå ett visst instrument eller material. Alldeles nyligen så hade vi två operationer där det började blöda ganska ordentligt. Vi provade att komprimera några minuter, men det fungerade inte. Jag frågade om varm kula eller tigern. Tigern fick jag till svar och hämtade vår apparat som man bränner, där det står och blöder. (Någon har satt svart tejp i ränder på en orange apparat och taa daa, namnet tigern uppkom.) Jag vet hur den fungerar och vart den finns, så vi snabbt kan åtgärda.

Det talas mycket om att tandsköterskans löner måste öka och det är en självklarhet för mig. Men glöm för tusan inte bort oss som funnits med ett tag eller två. Vi behöver också få märkbara höjningar och känna oss värdefulla. Jag hör och ser många av mina äldre kollegor som blir ganska sorgsna när skillnaden på 5 och 35 år inte märks mer än någon tusenlapp, ibland bara några hundralappar. De i sin tur går hem som fattigpensionärer och har svårt att klara sin vardag.

Vi delar ju kunskap över gränserna. Jag delar med mig till min 20 år yngre kollega. Hon i sin tur ger mig av sin nya kunskap inom områden som förändrats de sista 23 åren. Om kliniker ska fortsätta fungera, så behövs alla kategorier av tandsköterskor.

Med det sagt, alla behövs, alla är lika viktiga.

Ta hand om er och ha en riktigt fin jull!